

Ο Πατσούρος στον οποίον αναφέρεται αυτό το μοιρολόι ήταν ο πατέρας του Μούγιου και της Πασκαλιάς, και ο πρώτος γνωστός πρόγονος της οικογένειάς μας στην Νόμια. Στο μοιρολόι αυτό αναφέρεται ότι αυτός είχε πύργο όπως και πειρατικό πλοίο με το όνομα «Φάλαινα».

Σκοτώθηκε από κάποιον από την γενεά των Τσουλιάνων σαν αντεκδίκηση για έναν παμπάλαιο φόνο ενός συγγενή του από κάποιον Πατσουριάνο, ο οποίος φόνος είχε ήδη προ πολλού λησμονηθεί, χωρίς αιτία και λογική και χωρίς να τηρήσει τους τύπους, οι οποίοι ήταν απαραίτητοι σύμφωνα με τους άγραφους νόμους των Μανιατών.

Επακόλουθο ήταν οι Πατσουριάνοι να εκδικηθούν και να αναγκαστούν σε μετανάστευση προς την Έξω Μάνη.

Στην Νόμια όμως παρέμεινε η χήρα του Πατσούρου με τα δυο παιδιά της και από αυτούς προέρχεται ο κλάδος της οικογένειας που υπάρχει μέχρι τώρα στην Νόμια.

Το όνομα Μούγιος (δηλαδή Μιχαήλ) επικρατούσε τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες στη Μάνη και δήλωνε τη συνέχεια της θρησκευτικότητας της φυλής των Μανιατών, οι οποίοι μετά την αρχαία ειδωλολατρική θρησκεία ενστερνίστηκαν απόλυτα την ακαταμάχητη χριστιανική. Έτσι, ο αρχαίος ψυχοπομπός Ερμής μετατράπηκε στον Αρχάγγελο ψυχοπομπό Μιχαήλ, ίσως για να συμβολίζει ακόμα στη Μάνη με την επικράτηση του ονόματος, ότι εκεί κοντά βρίσκονται οι Πύλες του Άδη και ότι ο ψυχοπομπός Μιχαήλ οδηγεί τις ψυχές των Μανιατών στη σπηλιά του Ταίναρου.

Το μοιρολόι είναι ειπωμένο στη φυσική παλαιομανιατική και σχεδόν ακατάληπτη διάλεκτο των Παραταιναρίων Μανιατών και διασώθηκε ακέραιο αλλά κατά τόπους διαφορετικό, δια μέσου των αιώνων, με την ιδιάζουσα φωνητική κυρίως ιδιοτυπία. Η διάσωσή του οφείλεται, όπως και όλων των μανιάτικων μοιρολογιών, στο ότι ο καθένας από τους ακροατές διηγείται κατόπιν το κομμάτι που συγκράτησε. Έτσι συμπληρώνεται το μοιρολόι, με την πάροδο δε του χρόνου γίνεται λαϊκό κτήμα. Αυτός είναι και ο λόγος που υπάρχουν πολλές παραλλαγές. Οι ακροατές δηλαδή αντικαθιστούν, με κάποιο τρόπο, τη μοιρολογίστρα, η οποία όταν τελειώσει την απαγγελία της δε θυμάται όλο το μοιρολόι παρά μόνο ορισμένα μέρη του.

Το μοιρολόι αυτό αποτελείται από 60 στίχους και περιέχει στη διάλεκτό του πάρα πολλές αρχαίες ελληνικές λέξεις, δείγμα και αυτό του συντηρητικού χαρακτήρα της φυλής αλλά και εκφραστικό της πνευματικότητάς της.

Ένα επίσης χαρακτηριστικό γνώρισμά του είναι η οκτασύλλαβη δομή του, όπως όλα τα μοιρολόγια της Μέσα Μάνης, είναι δε αδρό, επικό και σκληρό. Ενώ τα μοιρολόγια της Ανατολικής Μάνης, της Έξω Μάνης, είναι δεκαπεντασύλλαβα και περισσότερο λυρικά.

Αλλά και στο τυπικό της γλώσσας μπορεί κανείς να αναγνωρίσει όχι μόνο την ακραιφνή προέλευσή του από τη Μέσα Μάνη αλλά, αναλύοντας τις λέξεις και τις καταλήξεις, να καθορίσει ακόμα και τη χρονολογία κατά την οποία ειπώθηκε, δηλαδή περί το έτος 1400.

-Χένα ντουφέκι έπεζε

Κατά τα Πατσουιράνικα

Βουβή κουφή έϊσε τη λαϊλά

Ζαμ Πατσουιράνιτση ριϊζά

-Τι νάτανε; Τι νάζεινε;

-Τον άντρα ζου σκοτούζασι

Χούσιουτας ¹ τσάϊ καλάπασε Του τάλεγα, έ μάκουζε Κάμασι οι οχτροί το χρέη τους, Το αίμα τους πίζου πάρασι	10
Μονάχα γου η αρφανή Λαχτάρα μου, τι σα ζενού; Τι ναν τα κάμου εούτα πα; Τί σαν τα κάμου τα παιίζά; Τι σαν τα κάμου ταρφανά;	15
Το Μούίζο τσάϊ τημ Πασκαϊλά; Τι σα' ζενού το άμοϊρο Τσάϊ γου πούμ' είκοζι χρονού; -Τι να ζε πού, νιουφούλα μου Σα ζε το πού, ε σα ντραπού	20
Νάτα αλέτρι τούϊφτανα Ζιουγό ζε τον ετρούπOUNA Νάτα βελέζι ² τούρραβα Πόζεμα ζε το μπάλOUNA Εούτο που σές, νιουφούλα μου Ζε τούπα, που ε σα ντραπού Να ζε το κάμου ε μπορού Τ' είμαϊ ζέρο τσάϊ ε φελού -Ζούλα νάμου προτίμOUNA	25
Εϊς τουμ πεσερικούνέ μου Πέρι τσιουρά, νοϊκοτσιουρά Σ' το σπίτι του πατέρα μου Μ' αφ' ού το σετε έτσα ζα Φέγου τσάϊ πάου τα πείρορα ³ Ζά να μη χάζου τήμ πζιουσή	30
Τσάϊ ζής τον κλερονόμο ζας Μονάχα ζας επροστσιουνού Σ' το χρόν' άσετε ιμα φορά Να ξαγναντιεύου τα παιίζά Από αλάργα τσάϊ μακρουά Ναν του σιουμίζου φουναχτά Τι σαν τον κάμOUN τO φοηνά -Έτσα ζανά ⁴ που μίληζεζ Όλου μα μαζ εστόμουζες Ζα ζούλα ε ζε πάραμε Ζα σκλάβα ε ζε σέσμε	35
Κάτσο καλά που κάσεζαϊ Σ' το σπίτι τσάϊ τα χτήματα Νάζαϊ Τσιουρά τσ' Αρχόντισσα Τσάϊ σήρα Πατσουϊράνισσα Κάτσο καλά που κάσεζαϊ Σ' τα έσεϊ ζου είς τη στεηρά Τομ Πιούργο τσάϊ τη Φάλαϊνα Ας τα ζ' αυτούς που ζιούνOUNταϊ Εζιού μονάχα να τσιουτά	40
Ζα νάναστίνης ταρφανά	45
	50
	55

Όζου να μεγαλούζουσι
Να πάρουσι το ζήτσο τους
Τσαΐ να πλερούζουσι ζιπλό
Το αίμα του πατέρα τους..... 60

Στη σύγχρονη γλώσσα αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί ως εξής:

-Ένα ντουφέκι έπεσε
Κατά τα Πατσουριάνικα
Βουβή, κουφή είχε τη λαλιά
Σαν Πατσουριάνικη ριζιά
-Τι νάτανε; τι νάγινε; 5
Τον άντρα σου σκοτώσανε
-Ύχυτα¹ και καλάπαθε
Του τάλεγα, δε μάκουγε
Κάμαν οι οχτροί το χρέος τους
Το αίμα τους πίσω πήρανε 10
Μονάχα γω η ορφανή
Λαχτάρα μου, τι θα γενώ;
Τι να τα κάμω τούτα δα;
Τι θα τα κάμω τα παιδιά;
Τι θα τα κάμω τ' ορφανά; 15
Το Μούγιο και την Πασκαλιά;
Τι θα γενώ το άμοιρο
Και γω πουμ' είκοσι χρονώ;
-Τι να σου πω, νυφούλα μου
Θα σου το πω, δε θα ντραπώ 20
Νάταν αλέτρι τόφτιανα
Ζυγός σου τον ετρούπαγα
Νάταν βελέσι² τόραβα

¹ Η λέξη Χούσιουτας ή Ύχυτα είναι επέκταση του επιφωνήματος Ύχυ, το οποίο δηλώνει υπερβολική χαρά ή και απέραντη θλίψη.

² Η λέξη Βελέζι προέρχεται από τη βενετσιάνικη λέξη velessi, δηλώνει δε το κύριο φόρεμα της Μανιάτισσας. Αυτό ήταν φουστάνι από χοντρό, ντόπιο, βαμβακερό ύφασμα, βαθυγάλαζο με μεγάλες πτυχές (λόξες) και συγκρατιόταν από «κορσάζ» με τιράντες ώστε να αφήνει ακάλυπτο στο στήθος το λεπτό πουκάμισο. Το βελέζι είχε σα μοναδικό διάκοσμο εσωτερικά μεν στο κάτω μέρος, σαν ποδόγυρο, το «κοκκινωσώπανο», είδος φόδρας σαν πλατιά ζώνη, εξωτερικά δε, λίγο πάνω από τον ποδόγυρο, τον «σγάργγι», δηλαδή άλλη κόκκινη πλατιά λουρίδα από ύφασμα όμοιο με το κοκκινωσώπανο. Μόνο γυναίκα που είχε το σύζυγό της ή άγαμη που είχε τον πατέρα της έφερε αυτή τη διακόσμηση. Η χήρα ή η ορφανή από πατέρα αφαιρούσε τις δύο κόκκινες λουρίδες, η δε κόρη τις έβαζε πάλι μόνο μετά το γάμο της. Ήταν δηλαδή οι δύο κόκκινες λουρίδες τα σύμβολα του προστάτη της γυναίκας, του άνδρα. Σε παλιά έντυπα της Μάνης οι γυναίκες που δεν έχουν πένθος είναι θαυμάσια ντυμένες. Ένα λεπτό λευκό μαντήλι από μετάξι ή μουσελίνα ήταν διευθετημένο ολόγυρα στο κεφάλι τους πίσω από ένα μικρό φέσι και οι πλεξούδες τους ενώνονταν πάνω από το μέτωπό τους. Ένα «δαλματικό» με μακριά μανίκια και με βαριά κεντήματα και φράντζες έφτανε μέχρι τα γόνατα και σκέπαζε το πάνω μέρος ενός μακριού πτυχωτού φουστανιού που έπεφτε μέχρι τα πόδια. Κάτω απ' αυτό ήταν ευρύχωρα σαλβάρια -

Πόδεμα σου το μπάλωνα Τούτο πού θες, νυφούλα μου	25
Σου τώπα πως δε θα ντραπώ Να σου το κάμω δε μπορώ Τ' είμαι γέρος και δε φελώ -Δούλα νάμουν προτίμαγα	30
Εις των πεθερικώνε μου Πέρι μες του πατέρα μου Νάμαι κυρά, νοικοκυρά Μ' αφού το θέτε έτσα δα Φεύγω και πάω τα πέριορα ³	35
Για να μη χάσω την ψυχή Και σεις τον κληρονόμο σας Μονάχα σας περικαλώ Στο χρόνο <u>α</u> θέτε μια φορά Να ξαγναντεύω τα παιδιά	40
Από αλάργα και μακριά Να τους θυμίζω φωναχτά Τι να τον κάμουν το φονιά -Έτσα 'δανά ⁴ πού μίλησες Όλους μας αποστόμωσες	45
Για δούλα δε σε πήραμε Για σκλάβα δε σε θέλουμε Κάτσε καλά που κάθεσαι Σ' το σπίτι και στα χτήματα Νάσαι Κυρά κι Αρχόντισσα	50
Και χήρα Πατσουριάνισσα Κάτσε καλά που κάθεσαι Στα έχει σου εις τη στεριά Τον Πύργο και τη Φάλαινα Ας τα σ' αυτούς πού δύνανται	55
Εσύ μονάχα να κοιτάς Να ανασταίνεις τ' ορφανά Όσο να μεγαλώσουνε Να πάρουνε το δίκιο τους Και να πληρώσουνε διπλό Το αίμα του πατέρα τους.....	60

ανατολίτικα πανταλόνια- παντούφλες κεντημένες με χρυσή κλωστή ή στις πιο φτωχές μοκκασίνια από ακατέργαστη προβιά. Το ανδρικό κοστούμι δεν διέφερε από τα νησιώτικα και τα Κρητικά: φουφούλες πολύπτυχες πούφταναν ακριβώς πάνω από τα γόνατα με πόδια είτε γυμνά είτε τυλιγμένα με κεντημένες γκέτες με τις ανατολίτικες παντούφλες τους, καμιά φορά γυριστές στην άκρη. Πάνω από τα πουκάμισά τους φορούσαν ένα κοντό μπολερό φορτωμένο με γαλόνια από χρυσάφι σαν το ζακέτο του ταυρομάχου. Ανέμελα σε μια γωνιά στο πλάι του κεφαλιού τους ήταν ριγμένο το μαλακό «πατικωμένο» φέσι με τη μακριά του μαύρη φούντα από βαρύ μετάξι. Πάνω από τη ζώνη οι μέσες τους ήταν φυλακισμένες με ζωνάρια εφοδιασμένα μπροστά με διάτρητο πέτσινο μάρσιπο για να βαστάζει το οπλοστάσιό τους

³ Η λέξη Πείορα ή Πέριορα σημαίνει: πέρα από τα όρια.

⁴ Η λέξη δανά προέρχεται από το δωρικό «δάν» που σημαίνει: επί πολύ.

